

DOBROWOLNIE (550) *av*

dobrowolnie (548), **dobrowolno** (2); dobrowolnie : dobrowolno *MiechGlab* (2 : 2; 77 [2 r.]).

Wszystkie samogłoski jasne.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w. s. v. dobrowolny.

1. *Z własnej woli, bez przymusu, spontanicznie; chętnie; laskawie; sponte Mącz, Calep, Cn; spontanee, ultro, voluntarie Mącz, Cn; lubenter Calep; absolute, voluntario Cn (502) : PAnie Iezu Kryšte/ ienżes na mękę przyśfiedl dobrowolnie. Przydzi téż [...] w ferce moie. OpecŻyw 72v, 16, 22v, 71, 130v, 138v (11); BartBydg 48; TarDuch Cv [2 r.], D8v; Pana śwego broni y dobrowolnie dla niego vmiera [pies] FalZioł IV 6b; BielŻyw 46; radzili Sędomirzanom aby fie poddali á hołd dobrowolnie poştąpili MiechGlab 33; WróbŻołt mm8v; iż ptacy iáko proch śpowietrza lećieli/ á pádáli dobrowolnie przed namioty ich. RejPs 115v, 29v, 84v, 95v, 96v, 101v (14); ComCrac 20v; Ktory [chleb] nam śnadz nie ták śzkodzi Bo dobrowolnie przychodzi RejRozpr D, B3v; ConPiotr 30v, 34v; LibMal 1544/88; RejJóz E6; LibLeg 11/154; ktory zaklad strony prziięły dobrowolnye ZapWar 1550 nr 2665, 1548 nr 2668, 1549 nr 2662, 1550 nr 2676, 1551 nr 2684; RejKup d2, r2, y8v, cc2; Dla tego wam mocnie przykázuiemy ábyście dobrowolnie wyźli z wálznych łodzi HistAl D8, B5v, F8v, G4v, I7, L8; KromRozm I Iv; nic takowego włożono na nas być nie ma ani może, nacz byśmy dobrowolnie nie zezwalali. Diar 88, 34, 67, 78, 88; Pelikan gdy krew dzyeci piły. Dobrowolnie fie zabił á dzieći ożywił BielKom C4, E6; LubPs N6, V3, Z3, Z4, bb4, gg6; [Powód] powinien ieśt pozwánemu dobrowolnie ziąwić o co go pozwał GroicPorz ł2, p4, łv, t2, cc4 [2 r.], 113v (12); KrowObr 31, 49v, 108, 239v; RejWiz 40, 66v, 71v, 101, 169v; páście [...] trzodę Bożą [...] nie z przymuffenia/ ále z dobrej woli/ według Bogá/ áni dla nieućciwego zyłku/ ále dobrowolnie [neque turpis lucri gratia, sed voluntarie] Leop 1.Petr 5/2, Ex 36/2, Ios 11/19, 3.Esdr 2/7, Judith 12/10, Is 36 arg, Hebr 10/26; UstPraw Av; RejZwierz 13; Boć ziemiá dobrowolnie owoc podawa [spontanea enim terra fructum fert] BibRadz Mar 4/28, Deut 23/23, 1.Reg 11/3, 1.Esdr 2/68, 3/5, Luc 13/26 (12); OrzRozm Ov; Felix Papież ktory był w Gálliey wybran/ dobrowolnie w ręce iego śpuścił mu [Mikołajowi] przez poślá swoy śtolec BielKron 189; W tey ziemi rzadko bywá dełzcz/ przeto cokolwiek fie tám vrodzi żywności to z rzek wilkość ma/ nie z łámych dobrowolnie (iáko w Egipćie) ále z przypráwą ludzi BielKron 267, 75v, 123v, 124, 330v, 351 (76); GrzegRóżn G4; KwiatKsiąż Bv, D3, L3v, P2; Arbiter, Sędziá álbó/ yednacz ná ktorego fie obie śtronie dobrowolnie zdawáją. Mącz 14a; In voluntarium exilium concessit, Dobrowolnie śzedł na wywołanie/ Wygnanie. Mącz 45b, 177d, 184c, 305d, 410c [2 r.], 506c; OrzQuin Q3, Q4, Z3; Co zá ludzie łą ktorzy dobrowolnie giną? Prot B2v; SarnUzn F4v; SienLek 186v; Ale równą Pan y tym zapłátę zośtáwić raczył ktorzy tu dobrowolnie vmartwiáią á vdręczáią ciáłá swoie RejAp 61, 9v, 16, 90, 124; GórnDworz Ff6v; Aleś ty śobie dobrowolnie dał oczy wyiáć HistRzym 114v, 119; A tegoż to báránká ten dobrotliwy Ociec nam iuż w ośtátecznych dniach/ [...] dobrowolnie dárowáć raczył RejPos 158v; [Ociec nasz niebieski] Dobrowolnie á bez wńzech godności náłzych zmiłowáć fie nád námi raczył RejPos 171v; piśma poświadczáią/ iż dobrowolnie á bez wńzech zaśług náłzych on nas miłue RejPos 234, 56, 246, 248v, 249v, 257 (91); y tym pan Bóg nágrodzić raczył pracą żydóm/ którý oni dobrowolnie nágrádzáć niechcieli. BiałKat 63v, 63v, 171; Ale tho ieśt práwie wolny/ ktory s cnoty á s śtátecznego rozmyśłu śwego dobrowolnie umie dobrym być*

RejZwierc 13; á iżby też dobrowolnie á niedbále/ [...] nie zápominał grużki fwoiey w popiele. *RejZwierc* 11v, 21, 38, 52, 65, 100v (32); *BielSpr* 48, 56v; *WujJud* 27, 94v, 191v; *WujJudConf* 36v, 67v; *RejPosWstaw* [21³]v; *RejPosRozpr* c3v; *BudBib* 1.Mach 5/25; *WierKróc* Bv; *CzechRozm* 119, 174v, 227v, 260v; *PaprPan* H4; *KarnNap* D4v; *ModrzBaz* 31, 43v, 115v; *SkarJedn* 267, 309; Bogacze ziemłcy zá ftól iego śiędą/ Y dobrowolnie hołdować mu będą. *KochPs* 32; ktory [lud izraelski] nie poimány/ ále dobrowolnie był przyzwány do Egiptu *SkarŻyw* 490, 32, 75, 81, 166, 262, 306, 402; Íłz oni dobrowolnie pułczaią bieniałzewi brathu íwemu [...] dwu kmiećiu *ZapKościer* 1580/13, 1579/3v, 1580/10, 13v, 14, 1582/27 (9); a Witen Eraigolczyk [...] był podniełiony/ y dobrowolnie wybrány na Wielkie Xięstwo Litewłkie *StryjKron* 385, 100, 150, 295, 360, 507 (15); *CzechEp* 49, 89, [395]; *KochPhaen* 5; *ReszHoz* 137; *ReszList* 158, 174; y podlełyzym fię dobrowolnie czyniłz niź woł twoy *WerGość* 241, 227; *KochPieś* 36; Krzyż w ímutkách dobrowolnie nośił *ArtKanc* C17, E3v, P3; *GórnRozm* B2; A cna Kryftyná/ gárdłem/ część fwą odkupuie Dobrowolnie *KochProp* 8; yełli fie dobrowolnie łami nieobatzitzie pomoze nam Pan Bog *PaprUp* Kv, Fv; *ZawJeft* 39; *ActReg* 19; *Calep* 229b, 614a, 1001a; *Phil* I2; *KochPij* Cv; że dobrowolnie/ z zyczliwośći/ z cnoty żadna rzecz nie zda fie wam byđz trudna *OrzJan* 46, 13, 126, 132; Nieczyń krzywdy nikomu/ nie bierz nic íwowlonie/ Ráčzėy vproś/ dać káždy rychłėy dobrowolnie. *WyprPl* C3; *LatHar* 150, 151, 217, 248, 273 (11): przyfłzi do brany żelázney [...] ktora fię im dobrowolnie otworzyłá [*quae ultro aperta est eis*]. *WujNT* *Act* 12/10, s. 9, *Rom* 8/20, 1.*Cor* 9/17, s. 631, *Iac* 1/18 (14); *WysKaz* 22, 23; Ale y od woyny wolni łá, chybáby ná to łámi ná Séymie dobrowolnie zwolili. *SarnStat* 67, 131, 590, 701, 1190, 1287 (25); *SiebRozmyśł* D3, E3; *PowodPr* 83; *SkarKaz* 122b; *VotSzl* Dv; *GosłCast* 73; owłzem choćia tráćim/ dobrowolnie giniem *KlonWor* 55.

W charakterystycznych połączeniach: dobrowolnie chcieć, da(wa)ć (19), da(wa)ć się (11) darować (3), dopuścić (dopuszczać) (3), (do-, po-, przy-, ze-)zwolić (-zwałać) (14), grzeszyć (2), nagradzać (2), ob(o)wiązać się (2), odpuścić (odpuszczać) (9), odstępować, ofiarować (10), ofiarować się (6), (po)da(wa)ć (14), (pod)da(wa)ć się (38), postąpić, poślubić [= obiecać] (3), poświęcić się, przyjąć (7), przyjść (iść) (19), przystać, (s)puścić (spuszcząć) (10), (ś-, u-)ci(e)rpieć (9), (u)czynić (11), umrzeć (umierać) (3), ustąpić (2), utracić (2), wda(wa)ć się (10), wydać się (6), (wz)gardzić (2), wziąć (2), zabić się (2), zapłacić, zjawić; dobrowolnie (po)da(wa)ny (6), podawający się, zwolony.

Zwrot: »dobrowolnie (wy-, ze-)zna(wa)ć, (przy)znać się« [szyk zmienny] (31 : 5): Ian Wyrzchowłky dobrowolnye tho przed vrządem yełth wiznall *LibMal* 1545/102v; Thamze łtoyacz oblicznye Anna przerzeczona yełth zeznała dobrowolnye yłz [...] *LibMal* 1549/150v, 1545/99, 1546/121v, 1548/146v, 1550/156v, 1551/161 (22); *ZapWar* 1548 nr 2668; Gdźie thež łá iáwne dowody przećiw złoczyńcy/ álbo fye łam dobrowolnie zna/ álbo znać krom męki obiecuie/ tám męki nie trzebá *GroicPorz* hh2, hh2v [3 r.]; *Mącz* 193b; *SarnUzn* G6; *CzechRozm* 234v; *ZapKościer* 1582/26v, 1589/87v [2 r.]; *CzechEp* 73; *SarnStat* 1253; *PudłDydo* A3v.

Szeregi: »dobrowolnie a z chuci (a. chęći)« (2): *RejPosWstaw* [41⁴]; nietylko dobrym Królem álbo Pánem chćieliśmy fie okázáć/ ále też powinnośći náłzėy nietylko łzczodrobliwie ále też dobrowolnie y z chęćią wielką [*non minus liberaliter quam libenter JanStatPrzyw* 41] dosyć czynić *SarnStat* 941.

»dobrowolnie a darem« (1): Vkázuie že wšytki rzeczy dobrowolnie á dárem fą im podáne *BibRadz* I 103c *marg.*

»darmo a dobrowolnie« [szyk 3 : 2] (5): A Pan ná máluczkie fłowá iego [...] mu to dármo á dobrowolnie odpufzczáć raczy. *RejPos* 247v; Iż dobrowolnie á dármo á bez wšzey przyczyny wzgárdzili mnie v fiebie *RejPos* 335v, 146v, 171v, 333v.

»po dobry woli abo dobrowolnie; dobrowolnie z dobrą wolą« (1; 1): yeřthliby ktho [...] dzyewką wziął. po dobri woly abo dobrowolnye [*tedy za nią wychodnego ma być dano według starego zwyczaja*] *MetrKor* 40/821; *Mącz* 506b.

»dobrowolnie, (a) z łaski« [szyk 2 : 2] (4): *Diar* 139; Gdyż on ták dobrowolnie á z łáski fwoiey vmiłował wierne fwoie *RejPos* 304v, 248v *marg.*, 310v.

»i dobrowolnie i na mąkach (a. przez męki)« (4): Valenti zborkow Nadoll przezwany y dobrowolnye y na mąkach wiznall yřch we wrzeřzny Marczyzna kmyeczia Schoczyczy zamordowall *LibMal* 1543/72v, 1543/72v, 73v, 77v.

»dobrowolnie a (i) z miłości« (2): iż krzeřciyáńfki człowyek nye z przymuřsenya/ ále dobrowolnye á z miłości wedle przykazánya bożego fye řpráwuye *KromRozm II* m2; *WujNT* 722.

»(nie) dobrowolnie, (ale, i) poniewolnie« (3): iż fye lepiej káždemu dobrowolnie niż poniewolnie wřpráwiedliwić *GroicPorz* dd3v; *WerKaz* 305; *LatHar* 211.

»nie poniewolnie (a. nie za niewolą) ale dobrowolnie« = *non coacte sed spontanee Vulg* (5): á co dla nas [*Chrystus*] czynił y ćirpyał nye zá nyewolą yáka/ ále dobrowolnye *KromRozm II* d3; Pařćie trzodę Bożą opátruiąc ią/ nie poniewolnie/ ále dobrowolnie *SkarŻyw* 238 [*Vulg; przekład tego samego tekstu* (3)]; *CzechEp* [384]; *NiemObr* 43; *WujNT* 1.*Petr* 5/2.

»dobrowolnie i ochotnie« (2): Prořiemy was/ [...] błogosławieni męczennicy/ ktorzyřćie dla Pána zbáwiciela nářzego/ y prze zámiłowánie iego/ dobrowolnie/ y ochotnie męki podięli *SkarŻyw* 120.

»dobrowolnie a bez wszego przymuszenia, nie z przymuszenia ale dobrowolnie« (1 : 1): *KromRozm II* m2; O řrogi mieczu iákoż [...] nie pořiecieřz tych kthorzy dobrowolnie á bez wszego przymuřzenia [...] przą fie iáwnnie Pána tego *RejAp* 25v.

»dobrowolnie nie z wyćífku« (1): tedy fámi Duchowni/ dobrowolnie nie z wyćífku/ mogą iáką pomoc złożyć *PowodPr* 60.

2. Wolno, swobodnie, bez przeszkód (48) : ktory zwas ma kortzak ten będzie moim niewolnikiem/ á wy dobrowolnie idzcye do oycá wářfego *HistJóz* D3; Roie teź pczół nie tilko w hulach, w pczelnikach: ale teź w drzewach wydupniáłyh [...] y po ziemi dobrowolno plařthry miodowe czynią *MiechGlab* 77, 77; dořwolyłyfmi wyelkiego xyeřtwa Lytewfkiego y Corvni polřkiey Cvpczom. dobrowolnie przicz, y dobrowolnie odicz *LibLeg* 10/96v, 10/96v [2 r.], 11/154, 162v; *HistAl* H8; *ZapWar* 1550 nr 2665; Lecz kogo dobrowolnie/ táká nędzá głódze/ A nie wierzę by wiedział/ iuř ten y o bodze. *RejZwierz* 140v; wřkazał do Senatu Rzymřkiego/ áby mu dáli gleyt dobrowolnie przyećháć *BielKron* 105, 126; *Mącz* 191d; Abo ieřliby teź kto potkał dzyewećkę dobrowolnie chodzącą po polu/ á wziąłby ią gwałtem [...] niechay będzie řmiercią vmorzon. *RejPos* 343; *RejZwierc* 55v; *SkarŻyw* 273.

Zwrot: »(prze-, wy-)puřćić (a. (od)puszczáć), (prze-, wy-)puszczon(y) dobrowolnie« [szyk *zmienny*] (24 : 4): abi ony poddany waschi ktorzi bily wniewolia wzyeczy bili dobrowolnie

wipvszczeni *LibLeg* 10/91; lyfthv zadnego nyemyal od walchey Kro. mczi. A miżmi go dobrowolnye przepuścizyły *LibLeg* 11/155v, 10/57v [3 r.], 59v, 91 [2 r.], 97v; *RejPs* 155; á pocałowawízy go puścizá go w drogę dobrowolnie. *HistAl* M; *ZapWar* 1550 nr 2665; *BielKron* 95v, 106v, 129, 243v, 300v (11); Viam facere, Otworzyć drogę/ puścić dobrowolnie yechác y przyechác *Mqcz* 492a; *HistRzym* 119; *RejZwierc* 85v; *BielSpr* 67; Niemcy aby byli pusczeni zwłaszcza Gregarij milites dobrowolnie. *ActReg* 58.

Szeregi: »przespiecznie i dobrowolnie« (1): Then ma chodzycz [...] prześpyecznye y dobrowolnye przesz wízelkyego hamowanya. *MetrKor* 34/134.

»dobrowolnie i spokojnie« (1): zadnich trvdnośczy [...] niebedziem ym wirzadzacz. ale dobrowolnie y śpokojnie ych mami odpvścizacz *LibLeg* 10/97v.

»dobrowolnie, bez (przez) (za)hamowania« (3): áby on dobrowolnie wypuścizł ná fwobodę on lud boży bez wífego záhámowania iego. *RejPs* 155; *MetrKor* 34/134; abi chodzyły [...] podolyanye pozyemy Hośpodara mego dobrowolnye przefz zadnego hamowanya *LibLeg* 11/162v.

Synonimy: 1. *chętnie, łaskawie*; 2. *swobodnie, wolno*.

LW